

Zamyšlení nad půlstoletím interní medicíny v Baťově nemocnici

J. Rybka

Diabetologické centrum a WHO-CC (vedoucí prof. MUDr. Jaroslav Rybka, DrSc.) Interní kliniky IPVZ Baťovy krajské nemocnice, Zlín, přednosta prim. MUDr. Ivo Oral, CSc.

Dostalo se mi té cti, že jsem byl vyzván, abych napsal něco k historii interní medicíny Baťovy nemocnice. Od začátku jsem k tomuto úkolu přistupoval s určitými rozpaky, protože postihnout vše, co se událo v posledním půlstoletí, není dost dobře možné, ani jednoduché.

Je třeba vycházet z tradic založení Baťovy nemocnice a jejího interního oddělení. Člověk se stěží rozpomene na vše, co se v minulosti stalo. Snad mi prominete, že moje poznámky jsou místy značně osobní, že se zkratkou vyjadřuji nepřesně, že jsem se nemohl vyhnout tomu, abych nevynechal nic a zmínil se o všem a především o všech, kteří se o úspěch interní medicíny v Baťově nemocnici zasloužili. Dále každý z nás starších je stále více konzervativní a jeho vzpomínky na minulost stále více nabývají nádech sentimentality a jisté nostalgie. Ale i starší lékař má důvody uchovat si určitou pružnost myšlení, už proto, že jedním z hlavních problémů v medicíně je, že je to obor činnosti, který je sice kombinací přírodních věd, ale i empirie (kumulované i osobní), umění (diagnózy, léčby i komunikace) a řemesla, ale během své činnosti se stále setkává s problémem dočasnosti, protože ví, že své znalosti medicínské musí permanentně korigovat, ale přitom je permanentně užívat. To jej naštěstí konfrontuje stále s tím, že by neměl propadnout žádnému konceptu jednoduchých pravd. Omyl, neúspěch,

nepotvrzená hypotéza není v medicíně nic zvláštního a přes neúspěchy, které nás celý život v medicíně potkávají, jsme blíže k lepšímu řešení a pravdivějším závěrům.

Dovolte tedy, abych se vrátil na počátek, protože interna v Baťově nemocnici není možná bez jejích začátků, bez docenta V. Tolara a dokonce ani ne bez jejího ředitele MUDr. B. Alberta, který v prvním údobí otevření nemocnice zajišťoval se „svým štábem“ i péči gynekologickou a interní. Volba padla na MUDr. B. Alberta, protože měl v Mukačevě vynikající výsledky při organizaci zdravotní služby a asi také proto si vzal sebou z Mukačeva i pana Bohumila Kupce, dr. Prokůpka a později i prim. MUDr. V. Pejše. Tam vzniklo asi osobní přátelství mých rodičů k těmto představitelům zdravotnictví, protože moji rodiče patřili v té době k české enklávě v Mukačevě.

Doc. MUDr. Václav Tolar, který se stal primářem interního oddělení Baťovy nemocnice od 1. 3. 1931 a který se určitým způsobem podílel i na řízení Baťovy nemocnice společně s ředitelem MUDr. Albertem (který jej asi proto navrhl při nuceném odstoupení za svého zástupce, ale byl jmenován primář chirurgického oddělení MUDr. J. Černošek), vedl interní oddělení až do roku 1960. Vedení BN mu umožnilo řadu studijních cest, zvláště významný byl jeho pobyt v roce 1933 v USA. Věnoval se některým otázkám organizace

zdravotnických služeb, ústavnictví, preventivní medicíny, interní propedeutice, plicním nemocem a tuberkulóze. Upozornil na to, že americké životní pojišťovny již tenkrát vystihly význam pravidelných prohlídek svých pojištěnců a prosadil ve Zlíně v Baťově nemocnici v Baťových závodech preventivní prohlídky. Tutto práci publikoval v roce 1939 a vzpomíná v ní, že J. E. Purkyně vytýčil tento ideál praktické medicíny již před 115 lety. Již v roce 1937 psal o prohlídkách pracujících v zahraničí, během války se zabýval zvláště posláním nemocnic v boji proti tuberkulóze. Jeho práce o zánětech pohrudnice byla poctěna cenou České akademie věd a umění. Já jsem ho poznal jako vynikajícího internistu – klinika, který postavil moderní funkční oddělení (21. budova BN), který byl znamenitý diagnostik a který se u každého z lékařů, kteří prošli touto internou, zasloužil o to, že jsme se museli všichni naučit dobře fyzikální vyšetření nebo lépe řečeno celou propedeutiku interny. Já jsem byl na interně doc. Tolara s MUDr. Josefem Kozlíkem, který byl léta jeho zástupcem. Kolikrát jsme se navzájem upozornili na příjezd nebo odjezd pana doc. Tolara z nemocnice jeho pověstnou fordou, kterou si přivezl z USA!

Doc. Tolar byl osobností thomayerovského typu, který kladl důraz na klasické pojetí medicíny, a velmi jsem si vážil toho, že mě v počátku

Tab. K historii interního oddělení Baťovy nemocnice.

Interní oddělení I.			Interní oddělení II.		
Primáři	od	do		od	do
Dr. V. Tolar	1931	1962	Dr. V. Pejše Dr. F. Fojtík Dr. S. Čejka	1939 1946 1948	1946 1948 1953
Dr. F. Fojtík	1962	1965	Dr. O. Soyka, CSc.	1953	1965
Dr. F. Fojtík (ordináři: R. Lukašík, J. Rybka, V. Škrobal)				1965	1970
Dr. R. Lukašík	1970	1990	Dr. J. Rybka, CSc.		
Dr. F. Kel	1990	1991	Interní klinika ILF od roku 1983	1970	1991
Prof. Dr. J. Rybka, DrSc., Interní klinika IPVZ				1991	2002

mé kariéry povzbudil v mé orientaci na metabolické choroby a že si mě vybral jako lékaře pro poslední léta svého života.

V březnu roku 1939 dochází ke vzniku II. interního oddělení umístěného na 9. a 10. pavilonu. Přednostou tohoto interního oddělení se stává dlouholetý přítel a spolupracovník ředitele MUDr. Alberta z dob působení v Mukačevu **prim. MUDr. Václav Pejše**, který tam pracoval jako primář. Prim. MUDr. Pejše měl současně na starosti také infekční oddělení, které bylo pak léta přiřazeno k II. interně a současně se prim. Pejše stává i přednostou zdravotnické matrice. Jeho činnost primáře byla dobře hodnocena jak ředitelem MUDr. Albertem, tak i doc. Tolarem. Při jeho životním jubileu napsali: „Těšíme se z jeho bohatých životních zkušeností, bystrého postřehu a dobrého srdce.“ Bydlel v sousedství mých rodičů a jako chlapec jsem ho měl velmi rád. Po jeho zatčení gestapem 3. 8. 1942 byl zavlčen do koncentračního tábora v Osvětimi. S láskou jsem pečoval o jeho krásného psa Rolfa, který se stal od zatčení pana primáře součástí našeho života. Všichni byli šťastni, když se vrátil z nacistické mučírny živ a byli jsme velmi neradi, když v říjnu 1946 odešel s celou rodinou do Moravské Ostravy. Po odchodu prim. MUDr. Pejšeho 23. 10. 1946 je pověřen vedením tohoto oddělení MUDr. František Fojtík, který v Baťově nemocnici pracoval od roku

1939 jako sekundární lékař a od roku 1942 jako zástupce přednosty zdravotnické matrice. II. internu prim. MUDr. František Fojtík vedl až do 10. 5. 1948, kdy odchází koncem května 1948 do služeb Okresní nemocenské pojišťovny jako přednost interního oddělení na poliklinice. Přednostou II. interního oddělení a infekčního oddělení se od května roku 1948 stává **MUDr. Stanislav Čejka**. MUDr. Čejka byl vzdělaný lékař, který pocházel z velmi chudých poměrů. Dosahoval však vynikajících studijních výsledků, ale kromě jeho vysokých odborných kvalit asi o jeho odchodu na pražské klinické pracoviště 28. 2. 1953 rozhodovala i jeho politická orientace.

Po jeho odchodu přichází jako přednost II. interního oddělení a infekčního oddělení **prim. MUDr. Otto Soyka, CSc.**, žák pražské školy akademika Charváta. A tak nebylo s podivem, že od začátku zavádí v řízení i klinické a laboratorní medicíny řadu novinek. Byl zaměřen teoreticky a kladl značný důraz na laboratorní vyšetřování. Byl vynikajícím hematologem. V ČR byl řazen mezi nejlepší, byl výborným endokrinologem a nadevše vynikal pílí. Vyžadoval disciplínu, spolupracovníky vedl k systematické vědecké práci, nutil je publikovat a všechny nás naučil, jakou váhu má lékař věnovat spolkové činnosti. Můj vztah k primáři Soykovi se vyvíjel od vztahu nadřízený-podřízený až k opravdovému přátelství. Naše

přátelství zahrnovalo i jeho ženu paní asistentku MUDr. Evu Soykovou, kterou jsme obdivovali nejen pro vysoké IQ, ale i proto, že byla vynikající odbornicí v gynekologii a porodnictví, a také proto, že dovedla vynikajícím způsobem zvládat celou rodinu, ale hlavně pro její obdivuhodné povahové vlastnosti. Seznámila mě se svým otcem, panem doc. Pachnerem, nestorem české gynekologie, vzácným člověkem, který mně toho tolik dal pro medicínu a jehož rady si dodnes pamatuji. Každá návštěva u něho byla pro nás milá a něčím nás obohatila. Jeho zásluhou jsem se seznámil s některými skvělými lidmi, osobnostmi světového významu.

Naše přátelství s paní dr. Evou a prim. Ottou Soykou přetrvala celá ta těžká minulá léta a byli jsme velmi šťastni, že se opět po roce 1989 můžeme svobodně stýkat.

A jak prim. Soyka ovlivnil moji profesní kariéru? Můj vlastní medicínský život?

Především na mě byl přísný, to mladý člověk potřebuje. Vyžadoval plnění povinností, ať mě to bavilo nebo nebavilo. Přinutil mě například, abych se věnoval i laboratorní hematologii a já doteď prskám ve vzpomínkách, že jsem v sobotu odpoledne chodil barvit a odečítat preparáty. S milým úsměvem a trochou sarkasmu mně říkal: „Uč se Jaroušku i to, co tě nebaví a v čem nevynikáš (do šachové partie tě nikdo nemusí nutit).“ Když mě orientoval na meta-

Obr. 1.
Prof. MUDr. Jiří Syllaba, DrSc.

bolické nemoci, tak jsem jeho radu, kterou mi dal, předal mnohým lékařům. Řekl mi například: „Budu rád, když budeš za rok umět v Baťově nemocnici diabetologii nejlépe ze všech, za tři roky nejlépe v kraji a když začnou za pět let spojovat diabetologii s tvým jménem“. Ale hlavně mě navedl, abych se přihlásil k panu profesoru Syllabovi na studium aspirantury, povzbudil mě, abych se Prahy nebál a já jsem konkurs vyhrál. Ale vyhrál jsem hlavně v tom, že jsem se stal po celý život žákem pana profesora Jiřího Syllaby, DrSc. Pan profesor Syllaba byl už v té době pokládán za zakladatele moderní československé diabetologie i za symbol světové diabetologie.

Prof. MUDr. Syllaba, DrSc. nejvíc ovlivnil můj další vývoj v tom smyslu, že mně usnadnil zahraniční pobyty, že mě seznámil s některými světovými internisty – diabetology, nositeli Nobelovy ceny, ať už to byl Rachmiel Levine – prezident Americké lékařské asociace nebo Leo P. Krall – prezident Světové diabetické federace, a mnohými dalšími, kteří byli hybnou silou rozvoje a pokroku v interní medicíně a kteří mně pomohli, abych pochopil podnětnou

Obr. 2. Prof. MUDr. Jaroslav Rybka, DrSc.

historii diabetu, a kteří mně pomohli najít směr v mém snažení, tj.:

- a) že jsem se už před desítkami let zaměřil na problematiku chronických chorob, metabolických chorob, civilizačních chorob;
- b) na problematiku stárnutí – geriatrici;
- c) abych se seznámil s pojetím medicíny orientované na pacienta.

Bylo taktéž zásluhou pana prof. Syllaby, že mě získal pro myšlenku koncipování programů k zabezpečení komplexní péče nejen o diabetiky, ale o chronicky nemocné vůbec a že mně pro řešení těchto problémů odkázal svoji víru, optimizmus a životní elán. Učil všechny své žáky, aby v ohnisku lékařovy pozornosti byl pacient, že lékař potřebuje vzdělání především proto, že koneckonců vzdělání určuje kompetenci přijímaných rozhodnutí. Říkal, že ani sympatie a soucit nemohou nahradit znalost toho, co má lékař udělat.

Je přirozené, že prim. Soyka publikoval ty nejlepší práce z hematolo-

gie. Pro představu čtenáře připomenu namátkově jen jeho práci o Willebrand-Jürgensově trombopatii nebo vynikající práci o vztahu chemoterapeutik a antibiotik ke srážení krve, která byla mnohokrát citována nebo raritní práci Pelgerova-Huetova anomálie (tato náhodná znalost mě proslavila u 2. atestace z interny) a také jsem jednu práci publikoval společně s ním, a tou byla Hodgkinova choroba.

1. února 1954 se stává **prim. MUDr. František Fojtík** krajským internistou, ale současně také primářem interního oddělení ZÚNZ. Po odchodu doc. MUDr. Tolara z funkce přednosta I. interního oddělení BN v roce 1962 se stává novým přednostou tohoto oddělení MUDr. František Fojtík. Prim. MUDr. Fojtík si přivádí as. MUDr. Rostislava Lukaščíka jako svého zástupce. Na místo, které se uvolnilo po prim. Fojtíkovi, odchází prim. MUDr. Alois Jedlička a já se stávám místo něj zástupcem primáře Soyky. Do ZÚNZ dále odchází s prim. Jedličkou i as. MUDr. Vlas-

timír Kostík, ale dochází i k dalším personálním změnám.

Prim. MUDr. Aloise Jedličku, se kterým jsem na II. interně pracoval, jsem nerad ztrácel. Byl to znamenitý internista, velmi svědomitý lékař s takovým zvláštním osobitým, opravdovým přístupem k životu. Říkal nám, dr. Milanu Pacejkovi a mně, kteří jsme oba usilovali o internu: „Hoši, ale interna je těžká práce. Já to, že jsem se rozhodl pro internu, považuji možná za největší hloupost, jaké jsem se v mladickém nadšení pro medicínu dopustil, i když toho už dnes nelituji.“ Mohl si takový sarkasmus vůči nám dovolit, protože jsme si všichni milého dr. Jedličku velmi cenili. Když jsme se s ním radili, jak bychom s dr. Milanem Pacejkou tu specializaci získali, potáhl ze své nerozlučné cigarety a říkal: „Kluci, běžte za těma nahoře a velmi tvrdě, interna za to stojí.“ Snažil se nám dobře poradit, ale byly to zvláštní doby. S jednoznačným přáním, i když zdůvodněným, tenkrát nešlo uspět. A tak jsme nastoupili: dr. Milan Pacejka jako závodní lékař v Moravanu v Otrokovicích a já jako závodní lékař v Pozemních stavbách. Ale za to už dr. Jedlička nemohl. Za to pomohl, abych se mohl vrátit po 1. atestaci do nemocnice a konečně se zcela věnovat interně. V té době už byly v Baťově nemocnici odborné poradny. Interna prim. Fojtíka se profilovala spíše kardiologicky, interna prim. Soyky vsadila už tenkrát na poruchu metabolických chorob, hematologii, endokrinologii. Větší možnosti vzdělání u lékařů byly podmiňovány určitým uvolňováním tvrdého politického režimu v těch letech. Měli jsme možnost získávat alespoň písemnou formou separátky ze zahraničí. Dodnes s láskou opatruji adresář více než tisíce autorů, kteří mně ochotně separátky zasílali. Já jsem byl, zvláště později, dosti často také o separátku požádán.

Ale v té době, dovolte mně trochu se pochlubit (koneckonců všichni, kteří mě znaj, vědí, že jsem za skromnost trestán nikdy nebyl), jsem byl požádán o celou kandidátskou práci in extenso zakladatelem teorie adaptace a stresu, nositelem Nobelovy ceny Hansem Seleyem, čemuž jsem v prvním okamžiku váhal uvěřit a dodnes korespondenci s ním opatruji.

Po odchodu prim. MUDr. Soyky do Kladna se obě interní oddělení slučují pod vedením prim. MUDr. Františka Fojtíka a jsou zřízeny tři ordinariáty. **MUDr. Rostislav Lukaščík** se stává ordinářem pro *kardiologii*, **MUDr. Václav Škrobal** pro *gastroenterologii* a **já** jsem se stal ordinářem pro *diabetologii a choroby metabolismu* (na 9. pavilonu).

Prim. MUDr. F. Fojtík byl sám zaměřen kardiologicky a jako kardiolog byl uznáván. Většina prací, které publikoval, byla z kardiologie. Za svého působení jako krajský internista se věnoval organizaci interny a spolupracoval při organizaci vědecké a publikační činnosti s představiteli lékařských fakult, Masarykovy univerzity v Brně (prof. MUDr. František Hendrich) a Palackého univerzity v Olomouci (prof. MUDr. Pavel Lukl). Organizoval památné mezikrajské internistické semináře, podílel se na organizaci postgraduálních školení a konferencí v kardiologii a organizoval internistické postgraduální kursy ve Zlíně. Já jsem k němu jako ordinář přešel z tzv. „konkurenčního“ primariátu. Jsem mu ale vděčen za to, že ač jsem z toho měl obavy, měl jsem dostatek prostoru pro svoji práci i své plány. A to, co mně hlavně pomohlo, byl jeho velmi hezký vztah k lidem, zvláště pacientům. Ti na pana primáře nedali dopustit a moje maminka, kterou léčil pro léta trvající revmatické potíže, na něj vždy s láskou vzpomínala. Funkci přednosty zastával prim. MUDr. Foj-

tík až do odchodu do důchodu v roce 1970.

Interna se opět od roku 1970 rozděluje na dvě oddělení. Oddělení A vedené prim. MUDr. Rostislavem Lukaščíkem a na interní oddělení B vedené prim. MUDr. Jaroslavem Rybkou, CSc. K těm již stávajícím lékařům na interně přicházejí postupně další adepti.

Postupně jsou zřizovány na obou interních odděleních ordinariáty pro jednotlivé interní specializace. Největším úspěchem z této doby bylo bezesporu vybudování koronární jednotky na oddělení A a první dialýzy na oddělení B – 9. paviloně BN.

O tom, že interna je královskou disciplínou, svědčí mimo jiné skutečnost, že dva vynikající internisté odcházejí: MUDr. Václav Škrobal odchází budovat oddělení nukleární medicíny a neméně vynikající internista MUDr. Jiří Bakala přebírá později jeho štafetu na nukleární medicíně a buduje toto oddělení v jedno ze špičkových pracovišť nejen v BN, ale s dalekosáhlým ohlasem v celé ČR. Po odchodu MUDr. Bakaly se kardiologii věnuje MUDr. Vl. Kostík ml. Spolupráce obou interen je na vysoké úrovni nejen po stránce medicínské a organizační – prim. MUDr. Lukaščík vykonává v té době také funkci okresního internisty – ale po všech stránkách byly naše vztahy dobré a vstřícné.

Už v té době se však rýsuje skutečnost nedostatku lůžek, roztríštěnost služeb – interna B obhospodařuje v té době 9., 8., 5. pavilon a 21. pavilon Východ, roztríštěnost možností služeb laboratorních a tak vznikají první myšlenky na výstavbu moderního interního pracoviště.

Prof. MUDr. Jaroslav Rybka, DrSc.

www.bnzlin.cz

e-mail: rybka@bnzlin.cz

Doručeno do redakce: 5. dubna 2005